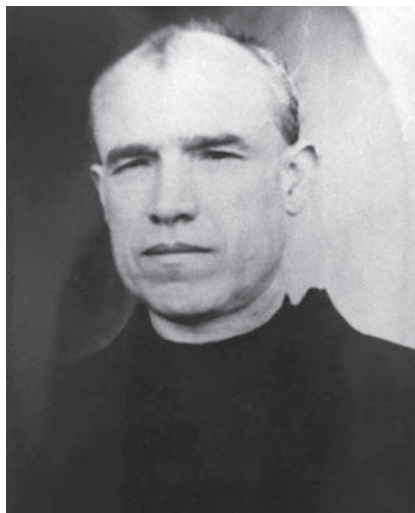

FRA KRSTO KRALJEVIĆ

(1895.-1945.)

Rodio se 21. ožujka 1895. u Grljevicima, tada župa Rasno. Roditelji su mu bili Jure i Kata rođ. Barbarić. Krstio ga je tri dana kasnije u Rasnu župnik fra Metod Miletić. Kum na krštenju bio je Marko Čolak iz Grljevića. Ime djetetu bilo je Nikola.¹

Školovanje

Prema sjećanju fra Častimira Majića pučku školu završio je Nikola u susjednom Rasnu, u koje je svaki dan pješačio po nekoliko kilometara.² Bilo je to vjerojatno 1908. godine jer se te godine upisao u gimnaziju na Širokom Brijegu. Gimnaziju je pohađao od 1908. do 1918. godine, i završio u prvoj generaciji koja je imala sreću završiti svih osam razreda i položiti prvu maturu u gimnaziji koja je upravo 1918. godine dobila državno pravo javnosti. U međuvremenu je, 1914., obukao franjevački habit i završio godinu novicijata.

U sačuvanim gimnazijskim spisima njegovo ime prvi put susrećemo u svibnju 1911. Nikola je tada završavao 3. razred gimnazije. Šk. 1913./14. god. Nikola je u 6. razredu (koliko je tada bilo u gimnaziji, dakle još nisu bili otvoreni 7. i 8. razred); s njim su bila još četvorica kolega. No, onda se dogodilo nešto iznenađujuće. Naime, sva petorica đaka iz 6. razreda rekli su da se ne žele obučiti ni stupiti u novicijat, te su otišli kući. Na to su došli đaci 5. razreda i tražili od prefekta da moli provincijala da u novicijat primi - njih! Na kraju je provincijal pristao na to,

1 Župa Rasno: Matica krštenih, sv. I, str. 113, br. 121. Krsni list izdan 5. studenog 2006.

Župnik: fra Ivan Kvesić (arhiv Vicepostulature).

2 Č. MAJIĆ, *U nebo zagledani*, str. 96.

makar je bilo neuobičajeno da se prima svršeni 5. nego 6. razred. No, čini se da se Nikola predomislio, ili možda i nije sudjelovao s ostalom četvoricom u pobuni, pa je 17. rujna 1914. stupio u novicijat sa sjemeništarcima koji su završili 5. razred gimnazije. Bilo ih je deset, a obukao ih je provincijal fra Dujo Ostojić. Novicijat su završili u rujnu 1915., te su nastavili 6. razred; no nije mi jasno što je bilo s fra Krstom, koji je već prije bio završio 6. razred. A 7. razreda još nije bilo; uveden je tek sljedeće šk. godine (1916./17.). Je li već bio počeo studirati filozofiju? U svakom slučaju, šk. 1916./17. god. upisao je 7. razred u gimnaziji na Š. Brijegu. A 1917./18. upisao je 8. razred, koji je otvoren upravo te školske godine, te je 13. i 14. rujna 1918. - dakle u posljednjoj ratnoj godini - položio maturalni ispit, u prvoj generaciji koja je imala tu priliku na Širokom Brijegu. S njim su bili njegove kolege iz novicijata.³

Iste godine po svršetku gimnazije fra Krsto je, u sami svršetak rata, u jesen 1918. započeo svoj filozofsko-teološki studij na Franjevačkoj bogosloviji u Mostaru. Vrijedno je navesti da je upravo te godine došlo do reorganizacije u studiju: "...ukinut je priprema filozofski studij, ali je zaključeno, da se u teologiju ne primaju nego učenici sa svršenom punom gimnazijom i višim tečajnim ispitom. Spekulativna se filozofija i dalje učila, ali zajedno i usporedo s teologijom."⁴ Prije toga, dok nije postojalo svih osam razreda u gimnaziji, najprije se na Bogosloviji učila filozofija, pa tek onda teologija.

U toj prvoj godini, u prvom semestru, polagao je pet predmeta i postigao veoma dobar rezultat: tri ispita vrlo dobar (*laudabilis*), a dva odličan (*eminens*): moralna teologija i spekulativna filozofija; vladanje uzorno (*exemplares*), marljivost vrlo dobra (*laudabilis*).⁵ Nakon toga je fra Krsto studij nastavio u inozemstvu. Riječ je o poznatom potezu provincijala fra Didaka Buntića koji je 1919. godine sve bogoslove iz Mostara poslao na studij u inozemstvu. Nisu svi bili oduševljeni tim njegovim potezom, primjerice fra Leo Petrović.⁶ Tako je fra Krsto u sljedeće tri godine promijenio tri grada u Europi: u Zagrebu je 1919./20., u Beču 1920./1921. i u Fribourgu (Švicarska) 1921./1922.⁷ Istina, u nekim je knjigama upisano da je 4. godinu završio na Bogosloviji u Mostaru,⁸ ali tomu neće biti tako, jer je tada bio u Fribourgu.

3 Ante MARIĆ, *Franjevačka klasična gimnazija na Širokom Brijegu*, sv. I, str. 312, 322, 343, 347-349, 382, 436, 445.

4 Dominik MANDIĆ, "Franjevačke škole u Hercegovini", *Stopama otaca*, V, Mostar, 1939., str. 57.

5 Arhiv Provincije: Liber classificationum, sv. I, str. 36.

6 Arhiv Provincije: Ostavštine fratara, sv. B-342, Leo Petrović, *Dnevnik*, sv. II, str 166; usp. str. 87-88.

7 Robert JOLIĆ, *Leksikon hercegovačkih franjevaca*, II. izd., str. 218.

8 Pavao KNEZOVIĆ, *Studij bogoslovije...*, str. 263, 277.

Redovništvo i svećeništvo

Kao što je naprijed rečeno, Nikola Kraljević obukao je franjevački habit i stupio u novicijat na Humcu 17. rujna 1914. S njim se obuklo devet kolega: fra Marijan Zubac, fra Vladislav Luburić, fra Velimir Šimić, fra Lovro Babić, fra Rudo Mikulić, fra Petar Sesar, fra David Zrno, fra Inocent Čuljak i fra Arkandeo Nuić. Osim fra Krste kasnije su partizani ubili još dvojicu (fra Petra Sesara i fra Arkandela Nuića), jedan je umro kao mladi svećenik (fra Rudo Mikulić, 1942.), dvojica su živjela u Americi (fra David Zrno i fra Vladislav Luburić, koji je u Americi apostatirao), jedan je naputio kao bogoslov (fra Inocent Čuljak), a trojica su preživjela partizanska ubijanja i umrli u Hercegovini: fra Marijan Zubac 1977., fra Velimir Šimić 1980., fra Lovro Babić 1986. godine.⁹

Prve jednostavne zavjete fra Krsto je položio na Humcu 17. rujna 1915. u ruke provincijala fra Duje Ostojića, a svečane zavjete u Mostaru 4. listopada 1918. u ruke provincijala fra Davida Nevistića. Za svećenika ga je zareadio nadbiskup Francesco Marchetti-Selvaggiani, apostolski nuncij u Austriji, u Beču 28. kolovoza 1921. Mladu misu proslavio je u Beču 4. rujna 1921.¹⁰

Profesor i pastoralni djelatnik

Vidjeli smo naprijed da je fra Krsto bio odličan student. Upravo je to bila preporuka provincijalu da ga odmah po svršetku studija postavi za učitelja na Franjevačkoj gimnaziji na Širokom Brijegu. Tako fra Krstu već od 1922. godine susrećemo na Š. Brijegu. Iz Fribourga se vratio 18. listopada 1922. U šk. god. 1922./23. bilo je 15 profesora, među kojima i fra Krsto, te oko 115 đaka. S kraja 1922. sačuvan je dopis Provincijalatu da se nabave peći za profesore fra Krešimira Pandžića, fra Martina Soptu, fra Krstu Kraljevića i fra Arkandela Nuića. Tada, naime, nije bilo centralnog grijanja, a sobe su u zimskim mjesecima bile veoma hladne. U gimnaziji je ostao dvije školske godine, do proljeća 1924. Potom je premješten za kapelana na Humac.¹¹ S velikom sigurnošću možemo zaključiti da je fra Krsto bio planiran za novi studij, vjerojatno na kojem inozemnom sveučilištu, te da bi ostatak života proveo kao profesor nekog određenog predmeta na Širokom Brijegu, ali se uskoro ukazala njegova teška bolest, koja je poremetila sve planove te vrste, pa i općenito ga onemogućila u bilo kakvom svećeničkom i redovničkom djelovanju.

9 Robert JOLIĆ, *Novicijat hercegovačkih franjevaca*, str. 144-145.

10 Arhiv Provincije: Imenik franjevaca, str. 40, br. 353.

11 A. MARIĆ, *Franjevačka klasična gimnazija na Širokom Brijegu*, sv. II, str. 80-81, 95, 98, 108, 129, 132. Provincijalov dekret za Humac 31. kolovoza 1924. (Arhiv Provincije: SP, sv. 64, f. 199).

Kao kapelan na Humcu fra Krsto je djelovao dvije godine, od 1924. do 1926. Potom ga je uprava Provincije odredila za župnika u malu župu Jablanicu na rijeci Neretvi. I upravo odatle stižu prve sigurne vijesti o njegovoj bolesti, koja će ga spriječiti u daljem pastoralnom i bilo kakvom drugom radu. Naime, u dopisu od 23. listopada 1926. provincijal je ukorio fra Krstu što je zanemario vjersku obuku, kao i župnu kuću itd.¹² Stvar se samo pogoršavala, o čemu svjedoči i njegovo polaganje jurisdikcijskog ispita početkom studenoga 1926. S njim su polagala još četvorica svećenika; svi su položili, osim fra Krste!¹³ Upravo je to bio razlog da ga je provincijal bio prisiljen povući sa župe, pa je 1927. godine opet na Humcu. Otada do kraja života, dakle sljedećih 18 godina fra Krsto je kao psihički bolesnik rekonvalescent na raznim mjestima, i ne samo u samostanima, nego i u lječilištima, a tri godine i kod rodne kuće. Pokušalo se riješiti problem i njegovom sekularizacijom (prelaskom u biskupijsko svećenstvo) i u drugu franjevačku provinciju - ali lijeka nije bilo.

Bolest

Fra Krsto je najprije godinu dana na Humcu *de familia*, odakle javlja provincijalu da nije u stanju čak ni misu služiti.¹⁴ Od rujna 1928. je u samostanu Slano na moru, o čemu je provincijal obavijestio gvardijana fra Filipa Bebeka.¹⁵ Nezdovoljan svojim statusom, fra Krsto se obratio mjesnom biskupu Alojziju Mišiću da ga primi među biskupijsko svećenstvo. Čini se da je biskup bio voljan. Svakako, provincijal je kaznio fra Krstu zbog neposluha, te molio biskupa da mu uskrati pismenu dozvolu za sekularizaciju. Piše i sljedeće: "Radi uvreda samostanskomu starješini i neposluha prema istomu ja sam naredio O. Krsti Kraljeviću da za osam dana čini duhovne vježbe i za to vrijeme zabranio sam mu sv. misu. O. Kraljević se otimlje u zadnje vrijeme redovničkoj disciplini, jer se tobože namjerava sekularizirati. (...). Davanje privole upropastilo bi samoga O. Kraljevića i dalo mu povoda da ostane prkosan i nepokoran. Usto služilo bi na zao primjer svim neurednim i renitentnim redovnicima."¹⁶

Uskoro je provincijal ipak započeo postupak za fra Krstinu sekularizaciju, o čemu je obavijestio Prokuraturu Franjevačkog reda u Rimu 19. prosinca 1928. Stigao je odgovor 4. siječnja 1929. da je za sekularizaciju nužno pronaći biskupa koji će ga primiti, o čemu treba postojati pismeni akt.¹⁷ I tako je protekla i 1929. godina a

12 Arhiv Provincije: SP, sv. 69, f. 230 (dokument nedostaje, ali za nj znamo iz Urudžbenog zapisnika).

13 Arhiv Provincije: SP, sv. 69, f. 298.

14 Dopis od 1. rujna 1927. (Arhiv Provincije: SP, sv. 72, f. 220).

15 Arhiv Provincije: SP, sv. 75, f. 83.

16 Dopis od 10. rujna 1928. (Arhiv Provincije: SP, sv. 75, f. 90).

17 Arhiv Provincije: SP, sv. 78, ff. 25a, 29, 151.

problem nije riješen. Čini se da je fra Krsto i nadalje u Slanom. Tako provincijal još 14. svibnja 1930. piše kako fra Krsti nije ništa stiglo iz Rima. On je u Slanom.¹⁸ Generalna prokuratura 21. lipnja 1930. traži da fra Krsto pošalje novi dokument da ga neki biskup prima u svoju biskupiju, jer se stara zagubila. No, fra Krsto je svojevrijedno iz Slanoga otišao svome bratu u Grljeviće, pa mu provincijal 6. kolovoza 1930. pod poslušnost naređuje da odmah ide na Humac i traži od biskupa (Mišića) novu potvrdu. Istodobno obavještava župnika u Grljevićima fra Filipa Bebeka da fra Krsti, ako ne poslušna, zabrani govoriti svetu misu. Smatrat će ga se fugalivusom.¹⁹ Početkom listopada 1930. dostavljena je izjava biskupa Mišića i preporuča se da se fra Krsti dopusti sekularizacija.²⁰ Na zadnji dan 1930. provincijal predlaže biskupu fra Krstu za privremenog upravitelja malene planinske župe (malene brojem katolika, ogromne prostorno) Glavatičevo, te moli da biskup poradi na tome da župljani Glavatičeva počnu pristojno uzdržavati svojega župnika i prošire put do župne kuće.²¹ Valja napomenuti da je provincijal tražio novog župnika jer je 15. prosinca 1930. župa izgubila župnika; naime, župnik fra Metod Miletić je smrtno stradao vraćajući se kući, jer se okliznuo i utopio se u Neretvi.²² No, nije bilo ništa od toga da bi župu preuzeo fra Krsto.

Početkom veljače fra Krsti je provincijal poslao indult za eksklaustraciju, te naredio da do 20. veljače 1931. napusti samostan. O tome je obavijestio i upravu samostana, kao i biskupa Mišića. Gvardijan fra Grgo Vasilj javio je 24. veljače 1931. da je fra Krsto napustio samostan.²³ Tako je (fra) Krsto od veljače 1931. boravio u rodnoj kući u Grljevićima. O tome je provincijal javio načelniku sreza mostarskoga 25. travnja 1932.: bivši fratar Krsto Kraljević boravi u roditeljskoj kući u Grljevićima.²⁴

Njegovo ime u provincijskim spisima opet se pojavljuje nakon više od tri godine, kada je opet u Slanom i kada mu se navodi "fra" uz ime i prezime. Provincijal fra Mate Čturić javio je 8. svibnja 1934. generalu Reda o stanju fra Krste Kraljevića, koji je (opet) zatražio eksklaustraciju - što bi značilo da je on protekle tri godine i više zapravo bio u eksklaustraciji (dopuštenom boravku izvan redovničke kuće), a ne otpušten iz reda. Na to je Generalna kurija odgovorila da fra Krsto ostane u svom zvanju, dakle i u Provinciji.²⁵ Tako je fra Krsto od svibnja 1934. rekonvalescent u Slanom. Provincijal ga je pokušao ohrabriti da se spremi za jurisdikcijski

18 Arhiv Provincije: SP, sv. 83, f. 119.

19 Arhiv Provincije: SP, sv. 83, f. 342; sv. 84, ff. 291, 292.

20 Arhiv Provincije: SP, sv. 84, f. 533.

21 Arhiv Provincije: SP, sv. 85, f. 328.

22 R. JOLIĆ, *Leksikon hercegovačkih franjevacu*, II. izd., str. 287.

23 Arhiv Provincije: SP, sv. 89, ff. 112-115, 128, 169.

24 Arhiv Provincije: SP, sv. 95, f. 475.

25 Arhiv Provincije: SP, sv. 104, ff. 112, 113, 150, 231, 233, 234.

ispit, kako bi opet mogao djelovati kao svećenik, ali je fra Krsto 18. rujna 1934. odgovorio da se on ne može pripremiti na polaganje jurisdikcije i da se to jednom zauvijek skine s dnevnog reda.²⁶

Fra Krsto je početkom travnja 1935. opet tražio eksklaustraciju, uz još neke olakšice (dakle, da opet boravi u rodnoj kući), ali je provincijal bio protiv toga: može mu se dopustiti sekularizacija, ali nikako eksklaustracija. Isto je potvrdio i generalni prokurator Reda.²⁷ Na to se fra Krsto opet odlučio na sekularizaciju, oko čega je poduzeo neke korake, ali onda dolazi do preokreta: tražio je naime od zagrebačkoga provincijala da ga primi u svoju provinciju. Na upit zagrebačkoga provincijala fra Augustina Šlibara provincijal fra Mate Čuturić odgovorio je pošteno da fra Krsto nema nikakvih skandala, može reći misu, ali nije ni za što drugo.²⁸

Fra Krsto je 6. rujna 1935. pisao generalu Reda o prelasku u drugu provinciju, zatim o odnosu braće prema njemu, njegovim noćnim traumama, depresiji i sl. Provincijal je na to odgovorio 15. rujna da je fra Krsto bolesnik, nitko ga ne želi primiti u svoju zajednicu. Bio bi sretan ako ga primi zagrebački provincijal.²⁹ I doista, provincijal Šlibar tražio je od fra Krste da dođe u samostan zagrebačkih franjevaca u Suboticu. Zbog nekih nesporazuma fra Krsto je kasnio na odredište, a provincijal Čuturić ga je ukorio zbog uzimanja nekih stvari. Konačno je provincijal 28. listopada 1935. izdao fra Krsti obedijenciju za Suboticu.³⁰ No, idila nije dugo trajala: zagrebački provincijal je već 10. prosinca 1935. javio da se fra Krsto mora vratiti u matičnu Provinciju: "S fra Krstom vrlo loše: nije ni za pjevanu misu - a bez toga u Subotici ne može biti, dok ga drugdje ne trebamo. Doista siromah je veliki i morati će se vratiti u Provinciju svoju. Ovakvog nije lako naći."³¹ No, nije jasno kad se fra Krsto vratio u Hercegovinu, jer novi dokument o njemu u arhivu pronalazimo tek krajem kolovoza 1936., kad je provincijal naredio fra Krsti da se uputi na Humac, a isto to javlja i humačkom gvardijanu.³² Je li to vrijeme od prosinca 1935. do početka rujna 1936. fra Krsto proveo u Subotici ili na kojem drugom mjestu, ostaje nejasno. Čini se da je još nekoliko mjeseci ostao u Subotici.³³

26 Arhiv Provincije: SP, sv. 105, ff. 338, 361.

27 Arhiv Provincije: SP, sv. 107, f. 494; sv. 108, ff. 37, 150.

28 Arhiv Provincije: SP, sv. 108, ff. 173, 174, 198, 199, 322, 323; sv. 110, ff. 167, 188.

29 Arhiv Provincije: SP, sv. 110, ff. 247-248.

30 Arhiv Provincije: SP, sv. 110, ff. 311, 326, 327, 402, 417, 421, 423; sv. 111, f. 26.

31 Arhiv Provincije: SP, sv. 111, f. 232.

32 Arhiv Provincije: SP, sv. 116, f. 259.

33 U fra Krstinu životopisu piše da se 1935.-1936. nalazio na liječenju u Koprivnici (R. JOLIĆ, *Leksikon hercegovačkih franjevaca*, II. izd., str. 218). Moguće je da je bio premješten iz samostana u Subotici u samostan zagrebačkih franjevaca u Koprivnici, ali o tome nisam našao nikakav podatak u provincijskom arhivu.

Svakako, na Humcu je godinu dana, od rujna 1936. do rujna 1937., kad je premješten (opet) u Slano.³⁴ Tu je ostao sljedećih šest godina. U međuvremenu je bio i službeno umirovljen, kako bi mogao primati neku državnu mirovinu. To je za njega i neke druge stare i bolesne fratere isposlovaio provincijal kod Banske uprave u Splitu krajem 1937. godine.³⁵

Slanski gvardijan fra Božidar Ćorić poslao je 9. studenoga 1939. dopis u kojem, između ostaloga, piše i o lošem zdravstvenom stanju fra Krste Kraljevića.³⁶ U lipnju 1942. provincijal fra Krešimir Pandžić javlja da fra Krsto i nadalje ostaje u Slanom.³⁷ Tako je ostalo do 1943., kada je fra Krsto - zacijelo zbog ratnih neprilika - bio premješten iz Slanoga u samostan u Tomislavgrad. O tome je provincijalu 22. srpnja 1943. javio fra Jerko Boras, slanski gvardijan. Piše da je fra Krsto u jednom stanju, te da je opremljen u Duvno.³⁸

U Duvnu (Tomislavgradu) vjerojatno nije dugo ostao, jer su partizani bili u blizini i već su 2. listopada 1943. zauzeli Tomislavgrad; njemačko-hrvatske postrojbe oslobodile su ga dva mjeseca nakon toga, 5. prosinca 1945.³⁹ Tako je vjerojatno da je fra Krsto već početkom listopada 1943. napustio Tomislavgrad i preselio se u matični širokobriješki samostan - svoje posljednje ovozemaljsko utočište.

Što o fra Krsti kažu oni koji su ga poznavali?

Kao što je jasno vidljivo iz prethodnoga teksta, fra Krsto je posljednjih barem 18 godina bio duševni bolesnik. Evo što su o njemu rekli oni koji su ga poznavali. U njegovu kratkom životopisu koji je donesen za potrebe okruglog stola o pobijenim fratrima održanog 1993. god. navodi se sljedeće: "Bio je duševni bolesnik, mračna izgleda, neprestano je kruničao. Bio je dobar svećenik i bezazlen. Pučki, iskreno pobožan."⁴⁰

Fra Vinco Dragičević: Bio je duševni bolesnik, čudna izgleda, puno je molio. Bio je skrupulozan.

Fra Ferdo Vlašić: Osobno ga poznam i više puta sam ga gledao na Humcu kako u pol bijela dana sam pred oltarom kleči i moli Boga. On bi dugo

34 Arhiv Provincije: SP, sv. 120, ff. 186, 191.

35 Arhiv Provincije: SP, sv.121, ff. 103-110, 240, 241-246.

36 Arhiv Provincije: SP, sv. 128, f. 258.

37 Arhiv Provincije: SP, sv. 136, f. 125.

38 Arhiv Provincije: SP, sv. 140, f. 207.

39 Davor MARIJAN, "Kronologija vojnih operacija na duvanjskom području u Drugom svjetskom ratu", u: *Duvanjski zbornik* (ur. Jure Krišto), Zagreb - Tomislavgrad, 2000., str. 343-344.

40 *Svjedočanstva o ubijenoj gimnaziji* (prir. Jozo Zovko i Ivica Šarac), Mostar, 2024., str. 95.

molio i mi bismo se čudili kako on ustraje u molitvi po dva-tri sata. Bio je duševni bolesnik, ali nikome dosadan. Pomalo mračna izgleda i pesimist. Ni s kim nije vodio posebne razgovore.

Fra Lucijan Kordić: Fra Krsto je neko vrijeme živio u eksklaustraciji. Čisto iz zdravstvenih razloga je to tražio, tako da je neko vrijeme živio u Grljevićima. Bio je jako povučen. Malo je govorio. Nije imao dodir s vanjskim svijetom. Nije da ga je izbjegavao, ali je živio samotničkim životom. Posred njiva bio je jedan mali prostor, staza, po kojoj bi se on cijeli dan šetao i molio krunicu. Bio je vrlo jednostavan i nevinna duša. Samo osobenjak. Nikome nije ništa naudio. Samotnjak.⁴¹

Fra Častimir Majić: Ove misli roje mi se u glavi dok pred sobom gledam lik stasitoga i zamišljenoga fra Krste Kraljevića, opterećena zaboravom prohujalih događaja prošlosti. Kod njega se svijest prolaznosti pretvorila u zamrlo duševno stanje koje mu je priječilo da ulazi u dijalog s drugima. Stoga je izbjegavao društvo i povlačio se u samoću u kojoj se nadahnjivao razmatranjem i molitvom. Godinama je duševno patio i osamljeno živio, posebno u danima eksklaustracije (1931.-1934.) kada je utirao staze očinskoga doma i dnevno se šetao uskim puteljcima rodnih njiva s krunicom u ruci. Okosnica njegova svećeničkog života bila je duševna depresija od koje se nije nikada oslobodio. Ali bio je strpljiv, obziran prema drugima i prožet dubokom vjerom koja je dirigirala sve poteze njegova djelovanja. Odlikovao se uvjerljivom pobožnosti koju je u samoći i molitvi proživljavao sve do onog smiraja u tragičnom svršetku života. (...). U sebi je nosio imaginarni svijet djetinjstva upravljajući svoj pogled prema nebu kao mrav kada uginе.⁴²

Ubojstvo franjevac na Širokom Brijegu

Ovdje ne namjeravam opširno pisati o partizanskom osvajanju Širokog Brijega i ubijanju fratara najprije u samostanu, potom o odvođenju i ubijanju onih koji su bili u mlinici i hidrocentrali, jer je to opširno obrađeno na drugim mjestima.⁴³ Namjesto toga donosim samo fra Krstino stanje i sjećanja na njega u tim posljednjim trenucima njegova života. O njegovoj "krivnji" govori više nego dovoljno činjenica da on zapravo nije niti shvaćao da je rat i da se okolo vode borbe za život i smrt. O tome svjedoči fra Marko Dragičević: "Kad se već borba vodila, a on o tome nije znao, i kada bi bio onaj tutanj, on bi govorio: 'Koji đavli tamo klapaju?' On nikako nije mogao shvatiti da je rat i stalno je kruničao. Zadnji misnik koji je na 6. veljače pošao misu govoriti, bio je fra Krsto. Došao je do pred oltar svete Terezije, koji je

41 *Svjedočanstva o ubijenoj gimnaziji*, str. 95-96.

42 Č. MAJIĆ, *U nebo zagledani*, str. 95-97.

43 Više o tome vidi ovdje, str. 744-745, 1124-1125.

bio pokraj oltara svetoga Franje. Tada je zapucalo i ne znam je li on rekao misu.” Isti svjedok opisuje kako su partizani iz sobe snijeli bolesnoga starca fra Marka Barbarića i odveli ga do protuzrakoplovnog skloništa da ga ubiju. “A tako je nestajalo jednog po jednog, dok nije došlo do pokojnog fra Krste. (...). Kada su ga povelili na ubijanje i rekli mu: ‘Hajde ti družo’, a on im je uzvratio: ‘Nisam ja drug, ja sam brat!’ Mislim da je on zadnji ili među zadnjima ubijen. (...). Tako, u sami zalazak sunca, nestalo ih je iz našeg okružja.”⁴⁴

Tako je završio i život fra Krste Kraljevića, duševnog bolesnika, koji nije pravo ni shvaćao da je oko njega rat, a vjerojatno ni to da mu prijete smrtna opasnost i da će ga zločinci ubiti kao i njegovu samostansku subraču. Nisu pošteđjeli ni jedva pokretnog starca fra Marka Barbarića, ni neke druge starce, pa ni duševnog bolesnika fra Krstu Kraljevića. Upravo to više nego išta drugo govori o naravi pokreta koji se nazivao “narodnooslobodilačkim”!

Njegovi tjelesni ostatci ekshumirani su 1969., a 1971. godine pokopani u franjevačkoj grobnici u širokobriješkoj crkvi, skupa s drugom ubijenom subračom.

Dr. fra Robert Jolić

44 *Svjedočanstva o ubijenoj gimnaziji*, str. 95-96, 223, 224.

KRVLJU OPEČAĆENI ZA NEBO

Životopisi šezdeset šestorice hercegovačkih franjevaca
ubijenih u Drugom svjetskom ratu i poraću

Priredio:
dr. fra Robert Jolić

Mostar, 2025.